

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14929059>

## BOSHLANG‘ICH SINFLARDA SIFAT SO‘Z TURKUMINI O‘QITISH

**Madraximova Madinabonu Murodjon qizi**

Nizomiya nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti  
Boshlang‘ich ta‘lim fakulteti Boshlang‘ich ta‘lim yo‘nalishi 2-kurs talabasi

**M.A.Hamrayev**

Ilmiy rahbar: Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika  
Universiteti Boshlang‘ich ta‘lim fakulteti dotsenti, filologiya fanlari nomzodi  
E-mail: [m.a.hamrayev@gmail.com](mailto:m.a.hamrayev@gmail.com)

***Annotatsiya.** Ushbu maqolada boshlang‘ich sinflarda sifat so‘z turkumini o‘qitish hamda o‘qitishdagi metodlar va mustaqil ishlar yoritilgan. O‘quvchilarning sifat so‘z turkumini chuqur o‘zlashtirishlari uchun interfaol metodlar, mashg‘ulotlar va usullar bayon etilgan. Maqola o‘qituvchilarga sifat so‘z turkumini samarali va qiziqarli o‘rgatish yuzasidan tavsiyalar taklif etilgan.*

***Kalit so‘zlar:** so‘z turkumi, sifat so‘z turkumining ahamiyati, til ko‘nikmalarini rivojlantirish, samarali metodlar, mashg‘ulotlar, interfaol metodlar, mustaqil ishlar, ko‘rgazmalar.*

***Аннотация.** В данной статье описаны методы преподавания и изучения и самостоятельной работы с прилагательной лексикой в начальных классах. Описаны интерактивные методы, мероприятия и способы углубленного освоения учащимися словаря прилагательных. В статье предложены рекомендации по эффективному и интересному обучению учителей прилагательной лексике.*

***Ключевые слова:** словарный запас, важность качественной лексики, развитие языковых навыков, эффективные методы, обучение, интерактивные методы, самостоятельные работы, выставки.*

**Abstract.** *In this article, a series of adjectives in primary grades teaching and learning methods and independent work are covered. The article offers recommendations for effective and interesting teaching of adjective vocabulary to teachers.*

**Key words:** *vocabulary, importance of qualitative vocabulary, development of language skills, effective methods, training, interactive methods, independent works, exhibitions.*

Boshlang'ich sinflarda ona tili darslarini o'tish bolalarning til ko'nikmalarini rivojlantirish va shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Barcha so'z turkumlari singari sifat so'z turkumi ham o'quvchilarga atrof-olamni ya'ni yashab turgan borliqni ta'riflash hamda tasvirlashda, fikrlarini aniq va ravon shaklda bayon etishda ko'maklashadi. Shuning uchun, sifat so'z turkumini bexato va faktlar asosida o'qitish boshlang'ich ta'limning juda muhim tomonlaridan biri hisoblanadi.

Sifat so'z turkumining ahamiyatlari haqida so'z yuritsak. Bu so'z turkumi predmetlarning belgisini bildiruvchi so'z turkumi. O'quvchilarga predmetlarning belgilari ya'ni rang-tusini, hajmini, shakllarini, xususiyatini va sifat darajasini tushunishda yordamlashadi. Masalan, rang-tus bildiruvchi sifatlar – oq, sariq, qizil, pushti; maza-ta'm bildiruvchi sifatlar – achchiq, shirin, taxir, nordon; xususiyat bildiruvchi sifatlar – yumshoq, issiq, ayyor, sodda; shakl bildiruvchi sifatlar – to'g'ri, egri, dumaloq, uchburchak; hajm bildiruvchi sifatlar – katta, kichkina, baland, past va hokazolar.

Bundan tashqari, „oq atirgul“, „shirin paxta“, „ayyor tulki“, „dumaloq pufak“, „baland minora“ singari birikmalar orqali o'quvchilarning tasviriy tatafakkur olamini rivojlantiradi.

Sifat so'z turkumi o'qitishda bir qancha metodlardan foydalanilsa, darslar yanada samarali o'tiladi.

- Kuzatish va muhokama qilish metodi. Ushbu metodda o'quvchilarda turli predmetlar va rasmlar ko'rsatiladi va ular

ko'rsatilgan narsalarning qanday xususiyatlarga ega ekanligini aniqlashlari talab qilinadi.

- Mashqlar, topshiriqlar va o'yinlar metodi orqali „Kim topqir va chqqon?“, „Sifatni top“ kabi didaktik o'yinlar bilan o'quvchilarni sifat so'z turkumi haqidagi bilimlarini mustahkamlab olish mumkin bo'ladi.

- Matn ustida ishlash metodi. Hikoya va matnlar ichidan sifatlarni topib, ajratib ularning qaysi soʻzga bogʻlanib kelayotgani hamda qanday vazifa bajarayotganini izohlash.

- Tasviriy koʻrgazmalar. Rang-barang taqdimotlar va rasmlar asosida sifatlarni tasvirlab, ularni gap ichida qoʻllash.

Shu bilan kifoyalanib qolmay, dars jarayonida qoʻllanilsa boʻladigan usullar haqida aytib oʻtsam. Bularga misol qilib:

interfaol metodlar, mustaqil ishlar va rol oʻyinlarini olsak boʻladi.

Interfaol metodlardan foydalanish oʻquvchilarning darsga boʻlgan qiziqishini oshiradi, mustaqil fikrlash va bilimlarini yanada chuqurroq rivojlantirishga koʻmak beradi. Bir qancha interfaol usullardan namunalar keltiraman:

1. „Aqliy hujum” metodi. Ushbu usul orqali oʻquvchilar bilimlarini faollashtiradi.

2. „Klaster” metodini qoʻllash esa sifat soʻz turkumini visual ravishda anglashni tezlashtiradi va osonlashtiradi.

3. „Kim koʻproq soʻz topa oladi”. Sifat soʻz turkumiga oid soʻzlarni izlab topish orqali oʻquvchilarning soʻz boyligʻlari oshadi.

4. „Rasmdan sifatni top” bu metod bilan oʻquvchilarning qay darajada topagʻon va kuzatuvchan ekanliklari yuzaga chiqadi.

Mustaqil ishlarni dars jarayonida qoʻllash orqali oʻquvchilarning mavzuni yaxshi oʻzlashtirishga, mustaqil oʻzi fikrlashiga turtki boʻladi. Quyida sifat soʻz turkumini mustaqil oʻzlashtirishga usullarni keltiraman:

1. „Jumlani toʻldir” mashgʻuloti. Tushib qolgan yoki nuqtalar qoʻyib ketilgan joyga sifatga doir soʻzlarni toʻgʻri tanlash koʻnikmasini shakllantiradi. Misol uchun: 1. Kecha men ..... bogʻga sayrga chiqdim. (yashil, goʻzal, katta). 2. Doʻstlarim bilan ..... sanʼat muzeyiga bordik. ( yangi, eski, tarixiy).

2. „Sifat piramidasi” ushbu usul oʻquvchilarga sifatlarni birinma-ketinlikda oʻzlashtirishda koʻmaklashadi.

Masalan: oʻquvchilarga „gul” soʻzi aytiladi. Oʻquvchilar gulga doir sifatlarni ketma-ket aytadilar.

Misol: gul- chiroyli, xushboʻy, rang-barang, foydali, manzarali.

3. „Yolg‘on va to‘g‘ri sifat” metodi. Bu usul o‘quvchilarning tanqidiy va tahlily fikrlash qobiliyatlarini shakllantiradi. Masalan: o‘qituvchi bir necha gaplar o‘qiydi, o‘quvchilarning vazifasi aytilgan gaplarning qay darajada to‘g‘ri yoki noto‘g‘ri ekanligini aniqlashdan iborat bo‘ladi.

Misol: 1. Osmon qizil rangda. ( noto‘g‘ri)

2. Xo‘roz tuxum qo‘yadi. ( noto‘g‘ri)

3. Bir yilda 4 fasl mavjud: bahor, yoz, kuz, qish. ( to‘g‘ri).

Xulosa o‘mida shuni ta’kidlash lozimki, boshlang‘ich sinflarda sifat so‘z turkumini o‘qitish o‘quvchilarning tasviriy tafakkurini, ongini, nutqiy faolligini va dunyo haqidagi bilim va ko‘nikmalarini oshiradi hamda boyitadi. Yuqorida keltirgan metodlardan dars davomida foydalanish esa sifat so‘z turkumini o‘zlashtirishga oson, sodda va samarali o‘rgatishni ta’minlaydi. Shuningdek, o‘quvchilarning qiziqishini oshirishga o‘yinlar, metodlar va mashg‘ulotlardan foydalanish tavsiya etiladi.

#### **FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:**

1. Otaboyev A., Jo‘rayev N. "Ona tili o‘qitish metodikasi". Toshkent, 2020.
2. Xoliqov M. "Tilshunoslik asoslari". Toshkent, 2018.
3. Rahimov Sh. "Boshlang‘ich sinflarda ona tilini o‘qitish metodikasi". Samarqand, 2019.
4. Nizomov D. "Ona tili va adabiyoti darslari uchun metodik qo‘llanma". Toshkent, 2021.